

Квітка Климент Васильович
(1880 – 1953),
Український фольклорист-музикознавець, професор,
уродженець с. Хмелів Роменського р-ну.

Він був етнографом, фольклористом, музикознавцем, котрий зібрав і записав, зберіг для нащадків шість тисяч народних пісень. Близько двохсот із них використали українські та російські композитори як теми для симфонічно-інструментальних творів. Найвидатніші хорові композиції Миколи Леонтовича також створено на мелодії, записані ним. А ще він зумів за півстоліття активної наукової діяльності – це були непрості часи царського, потім – більшовицького панування – видати близько сотні наукових праць. А помер він поза Україною, в Москві, куди його закинула лиха доля, перед тим двічі провівши через сталінські в'язниці й табори. Його ім'я – Климент Квітка.

Народився він 4 лютого 1880 року в селі Хмелів Роменського району. 1897 року закінчив 5-ту київську гімназію із золотою медаллю. У гімназичні роки навчався у Музичному училищі Київського відділення Російського музичного товариства по класу фортепіано. Уже в гімназії збирав народні пісні. Продовжив освіту в Київському університеті Святого Володимира, де водночас був деякий час концертмейстером хору. 1902 року закінчив юридичний факультет Київського університету. Тоді ж підготував і видав першу збірку записаних ним народних пісень.

Після закінчення вишу працював у Сімферопольському та Тифліському окружних судах, паралельно вів наукову працю.

У 1917 році Центральна Рада призначає Климента Квітку заступником генерального секретаря з судових справ, а в 1918 році – заступником міністра юстиції Української Народної Республіки.

У 1920 – 1933 роках він працював у Всеукраїнській академії наук, де організував Кабінет музичної етнографії. Одночасно викладав у Київському вищому музично-драматичному інституті ім. Лисенка. 1933 року Квітку звільнили з роботи за політичними звинуваченнями й на півтора місяця заарештували. Залишившись без засобів існування та побоюючись нового арешту, він переїхав до Москви й розпочав роботу в Московській консерваторії, де йому дали курс музики народів СРСР і посаду професора.

На початку 1934 року його знову заарештували у так званій «Справі славистів» й ув'язнили на три роки. У 1936 році його достроково звільнили й поновили на роботі в Московській консерваторії, де він і працював до кінця життя. Написав у Москві чимало наукових праць, частину з яких було видано за життя чи помертню, але більшість

залишилася в рукописах. Завдяки Клименту Васильовичу Квітці українська фольклористика піднялася до рівня справжньої історичної науки й тим самим отримала належне визнання у світі.

Отже, йдеться про першорядну величину світової науки й про першорядну величину національної культури. Але пересічним українцям Климент Квітка більше відомий як чоловік Лариси Петрівни Косач, званої як Леся Українка.

Стосунки Лесі Українки та Климента Квітки видавалися викликом дуже багатьом сучасникам. По-перше, він був помітно молодший за неї. По-друге, вони кілька років, усупереч тодішнім традиціям навіть передової української інтелігенції, жили в громадянському, не освяченому церквою шлюбі. І це викликало спротив навіть у батьків Лесі. Тільки під величезним тиском рідних 1907 року вони погодилися на церковний шлюб. І для них це було своєрідним відчипним, щоб їм не заважали жити разом.

А познайомилися вони 1898 року в Києві на одному з вечорів університетського літературно-артистичного товариства. Уже відому поетесу зацікавив юнак, закоханий в українську народну пісню. Леся добре розуміла, яке значення має професійна робота із запису та вивчення народної творчості, отже, щирий інтерес до музичного фольклору та фаховість суджень нового знайомого привернули її до Квітки. Вона запропонувала йому занотувати пісні, які вона знала, й перші записи з Лесиною голосу Климент зробив ще тоді. І робив їх потім увесь час упродовж їхнього спільного життя...

Але це були роки трагічного роману Лесі Українки зі смертельно хворим на сухоти Сергієм Мержинським, отож стосунки її з Квіткою залишалися на рівні приязні та дружби. На найвищий щабель вони перейшли за певний час після смерті Мержинського. Квітка своєю широкою приязню рятував її від «апогею смутку», як вона сама визначила свій тодішній стан.

Слід сказати, що Лесина мати – знана письменниця Олена Пчілка – була категорично проти всіляких відносин її дочки «з якимсь жебраком», як вона презирливо називала Климента. Молоде подружжя вирішує відмовитися від допомоги Лесиних батьків. Усі гроші, необхідні на лікування тяжкохворої дружини, Климент заробляв сам. Та й Леся намагалася працювати. Але інколи коштів не вистачало, тоді закладали нечисленні коштовні речі, продавали все, що можна було продати, крім бібліотеки.

Без сумніву, це справді була всеохоплююча, жертвна любов, яка подвигала Лесю, постать в українській культурі все ж таки відчутно значнішу від Квітки, на переписування його праць і паперів. І на ризиковані для неї самої поїздки до Криму, коли в улюбленого Кльоні раптом відкрилася відкрита форма сухот; на безкінечне піклування своїм чоловіком. І водночас Кльоня відповідав їй тим самим почуттям. І за її життя, й після смерті поетки.

Після смерті дружини Климент Квітка поринув у роботу. Служіння Україні в часи УНР стало частиною цієї роботи, але головною була наука.

І все ж таки Климент Квітка зараз фігурує в наукових дослідженнях передусім як чоловік Лесі Українки. Хоча він був самостійною й значущою науковою постаттю, що засвідчують й оцінки фахівців, і визнання Всеукраїнської академії наук. Власне, навіть те, що Леся Українка обрала з-поміж інших чоловіків зі свого оточення саме Климента Квітку, зайвий раз засвідчує вагомість і непересічність його особистості.

Квітка прожив тривале життя. І його наукова спадщина залишається актуальною до сьогодні. Жив він останні два десятиліття хоча і на чужині, але не відірваний від Батьківщини. Але, разом із тим, Квітка як науковець і Квітка як учасник і герой однієї, мабуть, із найзворушливіших, найцікавіших українських історій кохання ХХ століття, досі є постаттю маловідомою.

Провідний бібліограф МЦБС Валентина Салогуб.